

« zurück blättern vor »

KOLBA subst. f., ab 1611. **1)** ‘gläsernes, kugelförmiges Gefäß mit einem Hals, das in Laboratorien zum Erhitzen und zur Destillation von Flüssigkeiten usw. gebraucht wird’ – ‘szklane, kuliste naczynie z szyjką używane w laboratoriach m.in. do ogrzewania i destylacji cieczy’: (†1611) 1613 SyrZiel 413, SP17 *Zalutowawszy co nalepiey fugi zeufszqd, posiadzić kolbę w naczyniu przyſtoynym ná popiele w piecku.* o 1752 DrZbiór 353, SP17 *Burzyć by trzeba w aptekach piecyki, ſłoyki, retorty, kolby pogruchotać [sc. gdyby nie było ognia].* o (1898) 1905–1907 ENCLW *Kolby używają przeważnie blacharze przy lutowaniu cyną.* o 1948 Pleś.Chem. 213, DOR *Do dokładnego odmierzania cieczy służą miarki, kolby z kreską, pipety i biurety.* – (SŁA), L, SWIL, SW (chem.), LSP, DOR (chem. fiz.). **2)** ‘Stock, Stab’ – ‘kij, pałka’: [hapax] 1777–1779 Kluk Rośl. 3 344, L *Grona albo się tłoczą kolbami albo depcą się nogami.* – L, Sw. **3)** ‘Sattelbügel’ – ‘łęk’: [hapax] 1781 Niemc.Król. 1 122, L *Kolba siodła.* – L, Sw. **4)** ‘Schaftende einer Handfeuerwaffe’ – ‘tylna część ręcznej broni palnej’: 1775–1806 Teat.32b 94, L *Zołnierze stuknęli razem kolbami w podłogę.* o (vor 1792) 1951 Kit.Opis 266 *Nieraz na pokojach królewskich albo na zamku w przysionku izby senatorskiej cisnący się natręt, odepchniony kolbą szyldwacha, z niecierpliwości porwał się do szabli.* o (1826–1837) 1963 Magier 262 *Był to lud zbierany, krępy, silny, gdy przyszło kolbami wyprowadzić pijanych z szynkowni, i nieraz dość zwinny do chwytania złodziei.* o (1832) 1833 D₃Przegląd 373, SJAM *Dostał w łeb kolbą i padł między trupy.* o (1844–1846) 1976 Fredro Trzy 77 *piechota przybywa. Wkrótce potwierdza to mniemanie dwukrotne uderzenie kolbą we drzwi.* o (1895) 1949 Żer.Opow. II 239, DOR *Niektórzy odwracali karabiny i chwyciwszy za bagnet i lufę walili w masę głów kolbą i kurkiem niby maczugą.* o (1950) 1952 Fiedl.A.Rio 156, DOR *Dostają jego rewolwer (...) bębenkowy, o olbrzymim kalibrze, kulach ołowianych, o kolbie ze sztucznej masy perłowej i długiej niklowanej lufie.* – (SŁA), TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR (wojsk.) sowie BAN. **5)** ‘traubenförmiger Blütenstand, Ähre mit kräftiger, fleichiger Hauptachse’ – ‘kwiatostan groniasty typu kłosa o silnej mięsistej osi’: [hapax] 1951 Bajk. Towary 47, DOR *Ziarna [kukurydzy] umieszczone są w kolbie w kilkunastu rzędach, są one różnej wielkości, poczynając od drobnych ziarenek na wierzchołku kolby, przez średnie, aż do dużego ziarna u nasady kolby.* – (SŁA), SWIL (bot.), SW (bot.), LSP (bot.), DOR (bot.). **6)** ‘Werkzeug zum Löten’ – ‘lutownica’: [hapax] 1951 Kryń.J.Towarozn. I 75, DOR *[Lutowanie] polega (...) na stopieniu lutu za pomocą rozgrzanej kolby lutowniczej pomiędzy powierzchnią dwóch kawałków metali.* – (SŁA), SW (rzem.), LSP, DOR (techn.). ◊ **Etym:** nhd. *Kolbe* subst. m. (f.), ‘Destilliergefäß; Pfahl,

Stab; Schaftende am Gewehr; kolbenförmige Pflanzen; Lötinstrument', GRI, nur für Inh. 1, 2, 4, 5, 6. ◊ **Konk:** *kaczan* subst. m., bel. seit vor 1902, SW, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 5; *lutownica* subst. f., bel. seit 1947, DOR, zuerst geb. SW, nur für Inh. 6; *tęk* subst. m., bel. seit 1437, STP, zuerst geb. CN, nur für Inh. 3; *przykład* subst. m., zuerst geb. L, nur für Inh. 4. ↑ *lutować*. ◊ **Hom:** *kolba* subst. f., 'Turnier, Fechten', bel. seit Ende 15. Jh., STP, zuerst geb. L. ◊ **Der:** *kolbiasty* adj., 'kurz und z. T. rundlich', 1777–1779 Kluk Rośl. 3 128, L, zuerst geb. L; *kolbeczka* subst. f., 'eine Fleischfliege (*Cordylura*)', zuerst geb. SWIL; *kolbka* subst. f., [hapax] 1951 Żukr. Ziola 139, DOR, zuerst geb. SWIL; *kolbować* v. imp., 'den Lauf zu einem guten Schuß bringen', zuerst geb. SW, nur für Inh. 4; *kolbowaty* adj., [hapax] 1947 Szaf. W. Bot. 407, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 5. ❖ Im Deutschen ist die Grundbedeutung 'Stiel mit dickem Ende', zunächst für 'Keule, Stange usw. als Waffe' (PAUL); die späteren Bezeichnungen haben alle dieses Merkmal, das von LINDE auch für das Polnische genannt wird. Heute ist im Polnischen, ähnlich wie im Deutschen, Inhalt 4, im Deutschen erst seit Lessing belegt (GRIMM), am besten bekannt.

« zurück blättern vor »